

LA TIPOLOGIA FUNCIONAL DELS REFLEXÒLEGS

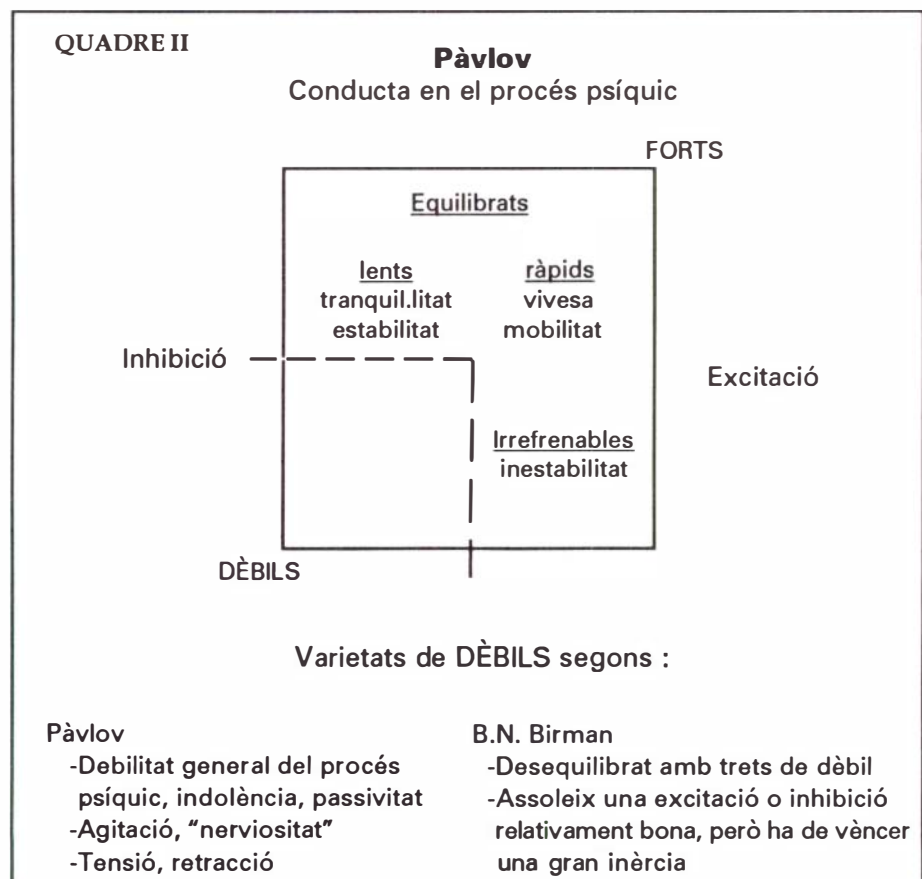
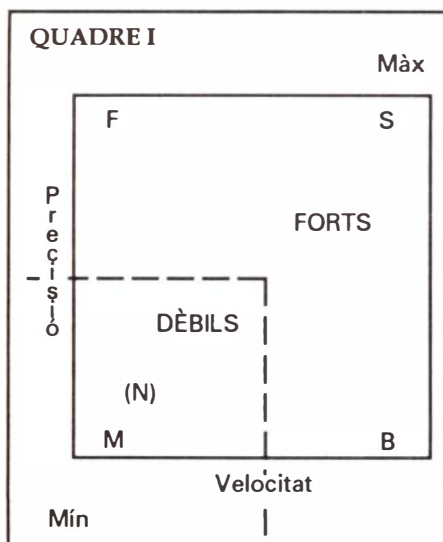
Josep Miret i Monsó

Certes característiques de la motricitat tenen un gran valor diagnòstic diferencial; constitueixen un pont d'unió entre la clàssica tipologia d'Hipòcrates i l'actual reflexologia.

Cinc-cents anys a. C., Hipòcrates es va referir a quatre crasis, que després, en l'àmbit llatí, es van anomenar temperaments: biliós, sanguini, flegmàtic i malenconiós, i que en altre temps es van relacionar amb l'humor o líquid predominant en el subjecte. Aquest pretès predomini, ja sabem que no té cap base científica; això no obstant, aquestes quatre varietats personals són realitats que sovint observem ben delimitades; formen sengles unitats, cadascuna portadora de certs trets de personalitat que tradicionalment els són atribuïts. De les quatre, el temperament malenconiós (anomenat "nerviós" en una classificació paral·lela) és el menys unitari i el més difícil de sistematitzar).

Si en un test de motricitat que mesuri la velocitat i la precisió enregistrem els resultats, en una taula de doble entrada, cada temperament es desviarà cap a l'angle corresponent. Pot sorprendre que el que ha estat qualificat de "nerviós" reveli una velocitat lenta; però s'ha d'entendre en el sentit que el subjecte es retarda en l'execució de

l'acte correcte, precís i acabat, atès que els seus moviments temptejants i inestables són difícils d'endegar i d'integrar-se bé en la tasca, o hi sovintegen les sacsejades o repeticions parcials abans d'atènyer la realització final. A més, hi ha els casos d'indolents, d'una motricitat que ja inicialment és lenta i poc precisa.

Aquests temperaments hipocràtics, els consideren Pàvlov i la seva escola en el gos, observant tant el procés d'excitació com el d'inhibició. Estudien en la conducta de l'animal:

1. La *robustesa* del procés. Només en el malenconiós es presenta com a DÉBIL; en els altres tres és FORT. Una variant dels dèbils respon al concepte popular de "nerviositat". Els forts excitable (meitat dreta del quadre I) toleren bé els estímuls forts excitadors, però toleren poc els inhibidors. En els forts inhibibles passa el contrari (quadrant superior esquerre). Si apliquem al gos persistentment i fortament els estímuls que no tolera, cau amb facilitat en la neurosi. Els dèbils es neurositzen fàcilment; i els forts, neurositzen-se, adquireixen trets de dèbil.

2. L'*equilibri, estabilitat o persistència* del procés.

3. La *mobilitat o inèrcia* en l'arrencada o en el canvi de signe (excitació-inhibició) del procés.

Referint-se a l'home, l'escola de Pàvlov el considera subjecte a aquest mateix plantejament comú amb l'animal, però remarca que presenta també altres trets específicament humans que s'hi sobreafegeixen.

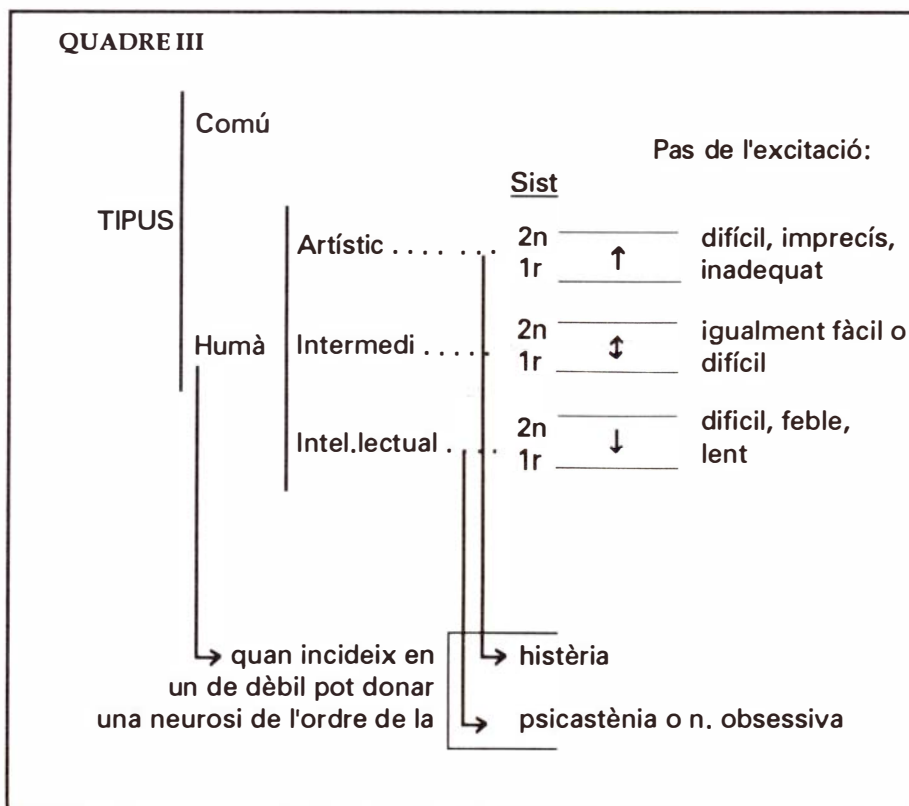
La condició humana quedaria fonamentalment definida per l'existència de la paraula. En l'activitat reflexa, tot el conjunt d'estímuls sensorials concrets constitueix el *primer sistema de senyals* i és d'ordre comú. Però la paraula significativa, fins i tot quan es tracta d'un terme abstracte, actua com a estímul i suscita, per tant, reaccions reflexes, siguin explícites o bé que s'interioritzin; en conjunt formen el *segon sistema de senyals*. La manera de coexistir tots dos sistemes s'expressa segons un tipus anomenat artístic (en què predomina, en el subjecte, la sensibilitat al primer sistema de senyals i als seus estímuls) i un altre d'anome-

nat intel·lectual (amb predomini del segon sistema); els quals, si incideixen en un tipus temperamental comú dèbil, poden conduir fàcilment a dues respectives formes de neurosi: histèrica i obsessiva. Des del nivell normal i sa fins al patològic, s'ha remarcat que, en el temperament artístic, l'excitació quedaria entrebancada, més o menys retinguda en el primer sistema, i li costaria de derivar cap al segon; en l'intel·lectual, en canvi, fóra a l'inrevés, o sigui que estaria dificultat el pas de l'excitació del segon al primer nivell. Perquè no la veiem clara, prescindim de la relació entre el tipus intermedi i la neurastènia. Ens fa una mica l'efecte d'un *construct* artificios, elaborat sota la suggestió d'arrodonir l'esquema. Paral·lelament, Hans Eysenck considera que en la personalitat normal hi ha una relació entre la introversió i l'activitat de l'escorça, en la mesura que aquesta ofereix una funció de control i d'inhibició que permet una "ressonància", és a dir, una capacitat de reflexionar sobre els propis processos interns impulsors de l'activitat motora. L'extraversió, en

canvi, respon a una major desinhibició dels processos motivacionals subcorticals. L'escorça queda vinculada a la paraula: al segon sistema de senyals. Quan la funció inhibidora cortical arriba a un grau malaltís, apareix un quadre d'angoixa, que Eysenck qualifica de "distímia", fent servir el terme en un sentit més confús i complex que el tradicional. Però aquest autor és més clar quan estableix una relació entre el predomini del primer sistema de senyals i la histèria, en personalitats d'activitat nerviosa feble, o sigui de poca capacitat inhibidora cortical.

Tornant als reflexòlegs: els dèbils expressen la feblesa especialment en els processos psíquics inhibitoris. Estan molt influïts pels estímuls exteriors que, si són massa forts o prolongats, els porten fàcilment a l'esgotament o a la neurosi. Tenen dificultat per formar els reflexos condicionats i, per tant, els estereotips dinàmics adquirits.

S'ha observat, en els infants, que el tipus dèbil (el maleconiós o nerviós dels clàssics) és el que presenta les característiques més negatives per a un bon condi-

cionament. Comparat amb els altres tres tipus forts:

1. Triga molt a assolir condicionar-se

2. El període de latència entre estímul i resposta és llarg

3. La resposta és feble, i cada condicionament es perd amb facilitat si no se'l "reforça" bastant sovint (en el sentit pavlovià, o sigui tornant a presentar al subjecte l'estímul absolut o incondicionat, associat a l'estímul relatiu o condicionat): la sensibilitat al condicionament és baixa.

S'ha de remarcar que el desenvolupament i la maduració de la personalitat són l'efecte d'un procés de progressiva incorporació de reflexos condicionats útils per al desplegament vital del subjecte, per a la seva educació i aprenentatge.

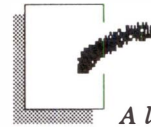
APÈNDIX

En l'extingit Institut Psicotècnic de la Diputació de Barcelona, aplicàvem sistemàticament la prova psicomotora del "traçat" (v. figura annexa). El seu creador, Manuel Borràs i París, enginyer industrial, i el psicòleg Salvador Escala i Milà van estudiar-la en la Monografia núm. 10 de l'Institut, del 1961, sota el títol *Psicomètria del Hàbit Reactivo*.

La prova consisteix a marcar amb llapis tot el camí, des del centre fins a la sortida. L'itinerari ocupa tot el rectangle; per resseguir-lo s'ha de fer un conjunt de moviments successius rectes, corbats i ondulants, de diferents llargades. Es remarca al subjecte que no li plantejem cap problema d'intel·ligència, no ha de preveure cap pas sense sortida: només es tracta de recórrer amb el llapis "l'únic camí que hi ha". Cal que ho faci tan de pressa com pugui; però sense tocar les parets o vores del camí, ni "saltar-les", i si això li passava, que

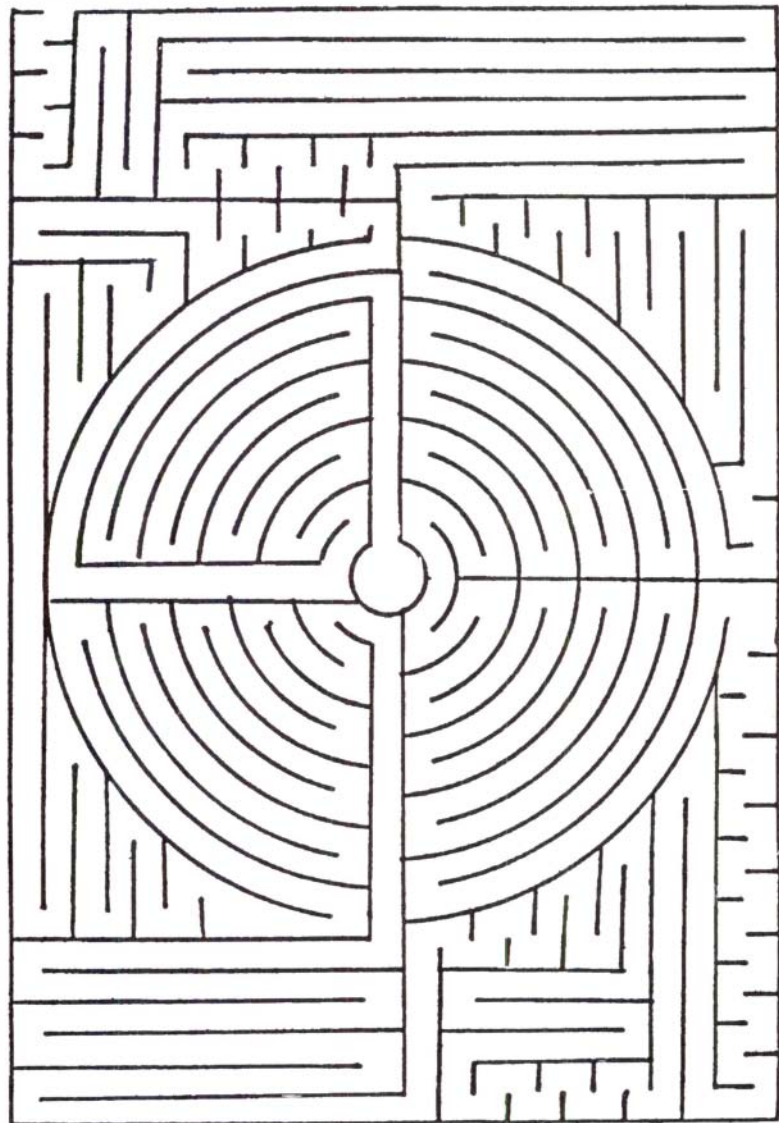
es torni a encarrilar sense alçar el llapis, o sigui sense interrompre la ratlla que va marcant. Tampoc no l'ha d'interrompre quan arribi a un angle i hagi de canviar de direcció. Pot apuntalar el colze sobre la taula, però haurà de moure el llapis a mà alçada. El paper estarà fixat en el pla de la taula, sense que en cap moment de la prova canviï de posició en relació al subjecte.

Els resultats individuals, que inscrivim en una taula de doble entrada (velocitat i precisió), presenten prou dispersió perquè bastants casos es desviïn significativament

A la pàgina següent, els quatre temperaments, calendari alemany de 1480. La concepció dels quatre temperaments d'Hipòcrates es basava en la idea del predomini d'un dels quatre humors somàtics. Durant segles va servir per classificar els diferents tipus humans, les seves reaccions i aptituds. Prova psicomotora del "traçat", que feia servir l'Institut Psicotècnic de la Diputació de Barcelona. Mides de l'original 13,5 x 20 cm.

Traçat (M. Borràs)

Posició del subjecte en relació amb la prova

¶ Melencolicus,
 Unser complexion ist von æden wërck
 Darüb seþ wir schwärmütigkeþt gleich

¶ Sanguineus,
 Unser complexion sind von lustes vil,
 Darumb seþ wir hochmütig one zpl,

¶ Flegmaticus,
 Unser complex ist mit wasser mee getan
 Daruñ wir subtilikeit mit mügen lan,

¶ Coleticus,
 Unser complexion ist gar von feüce
 Schlahē vñ kriegē ist vnser abenteüer,

cap a algun dels quatre angles. L'examen de la personalitat del subjecte ens ha donat les característiques psicològiques generals corresponents al temperament que atribuïm als trets que detecta aquesta prova de motricitat.

(Recordem que l'esmentat centre psicotècnic havia aconseguit un merescut prestigi internacional i feia una lloable tasca quotidiana.

Les nostres institucions públiques se l'han deixat perdre. Ha estat una dissort per a la nostra cultura.) ■

Josep Miret i Monsó

és professor del departament de Psiquiatria i Psicologia Clínica de la Universitat de Barcelona i ex-catedràtic de les universitats Catòlica Andrés Bello i Central Caracas (Veneçuela)

L'article transcriu la conferència que l'autor va donar a la Reial Acadèmia de Medicina, a Barcelona, el 18 d'abril de 1989.